

Diari d'un viatge per França i Itàlia l'any 1921

Àngela Beltran Cortès,¹ Santiago Cortès i Forteza²

¹ Estudiant del grau d'Història. angelabeltran6@hotmail.com

² Historiador. ximbelli@hotmail.com

Paraules clau: viatge, Roma, Papa, monuments.

Resum. Dia 31 d'agost de 1921 en el vaixell de Barcelona salparen per realitzar un viatge a Lourdes i Roma, partint amb tren des de Barcelona i fent nombroses aturades, un canonge inquer, Mn. Joan Quetglas; el superior del seminari, també inquer, Mn. Jaume Sampol; el vicari d'Inca, Mn. Antoni Palou; i el seglar, comerciant inquer, l'amo En Jaume Cortès de Can Pere. L'amo En Jaume va anar fent un diari descrivint el viatge que anaven fent, al mateix temps confeccionà un àlbum de postals de la major part de llocs que visitaven. A Roma tingueren una audiència privada amb S. S. Benet XV. El viatge durà fins dia 6 d'octubre, en què, també en el vaixell de Barcelona, arribaren a Palma.

Aquest diari manuscrit ocupa gairebé dues plagues i l'àlbum és de grans dimensions i conté més de 300 postals.

Keywords: Trip, Rome, Pope, monuments.

Abstract. On the 31st of August a canon from Inca: Mr. Joan Quetglas, the superior of the seminary also from Inca: Mr Jaume Sampol, the vicar of Inca: Mr. Antoni Palou and the businessman and secular Mr. Jaume Cortes from "Can Pere" left by train and boat from Barcelona to Rome, doing several stops along their way. Mr. Jaume Cortès wrote a diary describing the trip they were doing. At the same time he composed an album of postcards of the places they were visiting. In Rome they had a private audience with the Pope Benedict XV. The trip lasted until October 6th. Finally they took another boat from Barcelona to Palma.

Mr. Jaume Cortès needed two notebooks to write the diary. The album contains more than 300 postcards and it has large dimensions.

1. INTRODUCCIÓ

Entre els molts papers familiars que guardam a ca nostra, hi tenim dues plaguetes que, ja fa molt temps, varen despertar la nostra curiositat, ja que el contingut és el diari d'un viatge a Roma per França i Itàlia realitzat per tres capellans i un seglar des de finals del mes de setembre fins entrat el mes d'octubre de l'any 1921, concretament de dia 31 de setembre a 7 d'octubre.

L'any 1921 hi havia el papa Benet XV. El bisbe de Mallorca era el valencià Mons. Rigoberto Domench i el rector d'Inca, l'inquer Mn. Francesc Rayó Brunet.

Qui eren els tres capellans i el seglar que realitzaren el viatge-peregrinació? Eren persones molt conegudes dins l'ambient inquer. Els tres capellans eren: el molt il·lustre Mn. Joan Quetglas i Prats, canonge inquer, Mn. Jaume Sampol i Antich, i Mn. Antoni Palou i Mateu, i el seglar l'amo En Jaume Cortès i Valls de Can Pere d'Inca.

Figura 1. Fotografia de Jaume Cortès Valls

El molt il·lustre Mn. Joan Quetglas i Prats havia nascut a Inca el 18 d'agost de 1877. Des de 1889 fins a 1901 cursà els estudis eclesiàstics en el Seminari Diocesà. Fou ordenat sacerdot el 21 de setembre de 1901. Des de 1903 fins a 1905 exercí el càrrec de secretari de la Visita Pastoral. El 1904 fou nomenat vicesecretari del bisbat, càrrec que exercí fins a l'any 1915. L'any 1906 es llicencià en

Teologia a la Universitat Pontifícia de València. El 1912 guanyà les oposicions de canonge i fou nomenat prefecte de cerimònies de la Seu. Per al servei dels fidels publicà un missal-devocionari.

Mn. Jaume Sampol i Antich nasqué a Inca el 2 de setembre de 1895. Cursà el batxillerat i després entrà al Seminari Diocesà, on estudià la carrera eclesiàstica. El 16 de març de 1918 fou ordenat capellà. El setembre de 1917 havia estat nomenat prefecte de disciplina i professor d'Humanitats del Seminari Diocesà, i el 1923, secretari d'estudis del mateix Seminari, càrrec que exercí fins a 1948, en què ho deixà per motius d'una greu malaltia. Morí el dia 18 d'octubre de 1961.

Mn. Antoni Palou i Mateu va nèixer a Biniamar el dia 2 de febrer de 1869. Realitzà els estudis eclesiàstics en el Seminari Diocesà de Mallorca. El 24 de setembre de 1898 fou ordenat sacerdot. Poc temps després, concretament l'any 1903, se n'anà a l'Argentina, on desenvolupà una gran activitat en la direcció espiritual i com a confessor de religioses, fins a l'any 1912, en què tornà a Mallorca. El dia 2 d'agost de 1912 fou nomenat vicari d'Inca i confessor ordinari i extraordinari de religioses de la ciutat d'Inca i dels pobles del voltant. A Inca fundà i fou el director de l'associació de Mares Cristianes. Dia 1 de març de 1944, ja molt malalt, cessà de vicari de la parròquia d'Inca. Havia servit quasi 32 anys a la comunitat parroquial d'Inca. Dia 20 de juny de 1944 moria. Era germà de la mare del canonge Sebastià Garcies Palou, per tant. conco seu.

El seglar **Jaume Cortès i Valls** nasqué a Inca el 18 de gener de 1876, era fill de Pere Cortès i Maria Valls, comerciants que regentaven la botiga de robes i merceria Can Pere (més coneguda antigament com Can Pere Filipines per la seva relació comercial amb aquella nació d'Oceania).

Jaume es casà amb Francisca Fuster i Fuster de Can Xim de Manacor, amb qui tengué quatre fills: Pere, Maria, Magdalena i Joaquim. Juntament amb el seu germà Antoni heretà del seu pare el negoci de teixits i merceria Can Pere d'Inca. Fou fundador i primer president de l'Adoració Nocturna a la ciutat. Morí a Inca dia 10 de juliol de 1963.

L'autor d'aquestes plagues fou en Jaume, qui durant el viatge anà prenent nota de tot el que feien i per allà on passaven, i també recopilà un àlbum de postals que complementen i il·lustren meravellosament la narració.

Aquest diari ocupa 88 planes repartides en dues plagues. Certament, no fou escrit per ser publicat, sinó per contar als seus familiars i amics el fabulós viatge. El padrí no era un literat, tot i ésser un gran afeccionat a la lectura, sempre tenia un llibre o més damunt la tauleta de l'alcova. El padrí Jaume era un comerciant de teixits i de merceria.

Al mateix temps que redactava aquest diari escrivia cartes i postals –de les quals en guardam una sèrie– a la família, a les quals conta moltes coses, algunes que no surten al diari. Una vegada arribat a Mallorca, posà en ordre i en net els seus apunts; en aquesta tasca l'ajudà el seu fill Pere. L'àlbum està compost per més de 300 postals que, si Déu vol, podrem contemplar en una exposició que té projectada organitzar la jove associació cultural inquera Comunitart.

2. RUTA

El viatge que feren aquests inquers els portà per bona part de França i Itàlia. Comença en el port de Palma, en què agafaren un vaixell per dirigir-se a Barcelona. Un cop arribats a la Ciutat Comtal

agafaren un tren per dirigir-se a França.

Un cop a França es dirigiren a Lió i a Paray-le-Monial. Després tornaren a Lió i allà agafaren un tren per dirigir-se a Itàlia. Arribats a Itàlia es dirigiren en primer lloc a Torí i Milà. Quan deixaren Milà es dirigiren a Verona. Després de Verona anaren a Venècia. Visitaren Pàdua i Bolonya. Varen estar a Assís, i d'allà es dirigiren a Roma.

Anaren cap a Nàpols i visitaren també Pompeia, tornaren a Roma per dirigir-se a Florència. Visitaren Pisa i Gènova, i després d'això abandonaren Itàlia. Passaren per diverses estacions de prop de la frontera: Ventimiglia, Menton... Un cop a França visitaren Niça. S'adreçaren a Marsella i anaren a Portbou per agafar el tren per tornar a Barcelona, i del port de Barcelona cap a Palma.

La ruta està molt detallada en el diari i no solament els llocs de destinació, sinó el temps entre estacions, els kilòmetres, l'hora d'arribada...

3. LA LITERATURA DE VIATGES

En principi, el terme *literatura de viatges* pareix una categoria que no necessita més explicació en si mateixa [1], però, si ens hi acostam, veurem que no és tan senzill i que es requereixen algunes precisions, ja que no es pot considerar de la mateixa manera una epopeia o un relat. Per tant, dins la literatura de viatges es poden englobar tant epopeies i novel·les d'aventures com relats de viatgers, però la categoria de llibres de viatges és molt més específica [2] i té unes característiques que explicarem a continuació.

Hem de tenir el compte que són llibres que privilegien dues funcions: la descriptiva i la narrativa. Les referències geogràfiques i culturals condicionen el text, i la funció narrativa (tot i que privilegiada) se subordina a l'activitat descriptiva [3], ja que es tracta de fer una imatge mental de la realitat descrita. No hi ha un desenllaç del relat, és a dir, les tensions narratives es dilueixen dins el desenvolupament del relat. La tensió narrativa, si n'hi ha, es basa en episodis aïllats o anècdotes.

Així doncs, la funció narrativa no apareix en els llibres de viatges pròpiament dits, però sí ho fa en alguns relats que es poden englobar en la literatura de viatges com les epopeies o les novel·les de viatges, per tant és un fet important per diferenciar-los.

Un cop exposades les característiques dels relats de viatges, hem de dir que les dues plaguetes es podrien englobar en aquest camp, per les descripcions dels llocs que es visiten i dels monuments. Tot i que nosaltres l'englobam en aquesta categoria, Jaume no va escriure els referits diaris perquè fossin publicats, sinó per poder explicar el viatge a amics i familiars.

4. EL DIARI I L'ÀLBUM

El diari del viatge com hem dit està separat en dues plaguetes i es complementa amb un àlbum que té més de 300 postals, de les quals posarem una petita mostra.

4.1. Visites papals

Un fet destacable del viatge són les dues visites papals que varen fer els viatgers inquers. La primera va ser una audiència pública que en el diari es descriu així:

“En la tarde del mismo día fuimos en unión de los peregrinos terciarios a visitar al Papa Benedicto XV, nos recibieron en el patio de San Dámaso, éramos cuatro mil, apareció rodeado de sus guardia nobles y de muchos obispos y un cardenal llamado Jeorge; el Papa nos hizo un discurso que duró 22 minutos en el cual nos exhortaba que para la paz de los pueblos y el equilibrio de las naciones tenemos que imitar la humildad de San Francisco; al terminar su discurso nos dio la bendición y se retiró.”

La segona visita va ser privada, i en el diari no es descriu gaire, ja que va quedar impressionat per la visita:

“El día 23 recibimos una comunicación del Vaticano por medio de la cual nos avisaban que el siguiente día a las 12 de la mañana el Santo Padre nos recibiría y así sucedió.

Día 24. Antes de las doce estuvimos en el Vaticano, la guardia suiza nos hizo los honores, los pajes nos acompañaron a la sala y una vez allí el Papa se presentó acompañado de sus pajes y capellanes de honor, nos dio la mano a besar y nos preguntó de dónde éramos, pedimos una indulgencia para nuestras familias y congregaciones de Inca que nos concedió.”

4.2. Descripcions

El diari conté principalment descripcions dels llocs i monuments visitats; tot i que l'escriptor no és un expert en història, les descripcions són molt detallades:

“Iglesia de San Pedro: Allí fueron sepultados los restos del Apóstol San Pedro, en el siglo XV el Papa Nicolás V encargó al arquitecto Bramante los planos de la basílica, en el siglo XVI el Papa Paulo III encargó a Miguel Ángel la dirección de las obras y en el siglo XVII el Papa Urbano VIII la consagró, en ella trabajaron 16 arquitectos y los gastos ascendieron a 250 millones de pesetas. La fachada de la basílica tiene 120 metros de largo por 48 m de altura, la componen 8 columnas de orden corintio, 4 pilastras, 5 puertas, 7 balcones, 6 nichos, 13 estatuas colosales que representan a Cristo y a los 12 apóstoles, los dos relojes de los lados fueron añadidos por el Papa Pio VI. La basílica mide 186 metros 90 cm de largo, la anchura de la nave central es de 28 m 26 cm y la altura 45/47 metros, tiene 3 naves. La cúpula es la principal maravilla arquitectónica del gran templo digna de Miguel Ángel, los cuatro pilares del crucero la sostienen, cada uno de los cuales mide 71 metros, las dos estatuas de la derecha representan a San Longinos y Santa Elena, las de la izquierda la de San Andrés y Santa Veronica, en el centro de la cruz que forma la planta del templo se encuentra el altar Papal donde puede celebrar únicamente el Papa. Se halla cobijado por un grandioso baldaquino en bronce, frente al altar hay una balaustrada de mármol y 95 lámparas encendidas a todas horas. Para hacerse cargo de la suntuosidad de la basílica vaticana nótese que todas las bóvedas son de estuco dorado, todos los frisos de mosaico, todos los adornos de embutidos jaspes y los pavimentos de mármoles.”

4.3. Anècdotes

Com hem explicat, la tensió narrativa típica en les narracions de viatges són les anècdotes, de les quals en el llibre n'hi ha moltes:

“un joven nos despreció el hotel de la estación y nos recomendó otro a la entrada de la población, fue un desastre pues la comida fue escasa, sucia y cara, nos la pegaron, pues nos cobraron 43 liras”.

“Llegados otra vez a la casa del guía dejamos las caballerías y tomamos otra vez el carruaje y con una lluvia espantosa marchamos a la Estación. Durante este trayecto tuvimos que sufrir las impertinencias del guía que nos exigía mayor cantidad de liras de lo que habíamos contratado. Nos defendimos maravillosamente y lo despedimos sin conseguir su pretensión. Tomamos el tren y nos dirigimos otra vez a Nápoles”.

“Más tarde llegamos a la estación..... donde esperábamos ver unos estudiantes mallorquines, no llegan a tiempo, se ven lejos que vienen en dirección al tren”.

“Al salir de la Basílica un hombre nos ofreció postales y porque no le pagamos lo que pedía nos dijo: ‘Los españoles cuando la peseta vale poco compran mucho y cuando vale mucho compran poco’.”

“eran las 11 y ½ de la noche nos despedimos de Roma para la ciudad de Florencia, el tren se toma por asalto, pues los viajeros no caben como regularmente sucede en todas las estaciones, nos ponemos en marcha, todos los departamentos están repletos, por los pasillos no se puede transitar por la multitud de gente que viaja; dos compañeros tenemos que estar de pie en uno de los pasillos o sentarnos sobre la valija propia y resignarnos a pasar la noche en esta forma. Un viejo italiano maldice la compañía por no poder sentarse y una señora anciana arroja la cena que, hace poco tiempo, ha tomado”.

4.4. Postals

L'àlbum que acompanya les plagues inclou més de 300 postals, de les quals aquí hem fet una petita selecció.

Figura 2. Postal de la basílica de Sant Marc

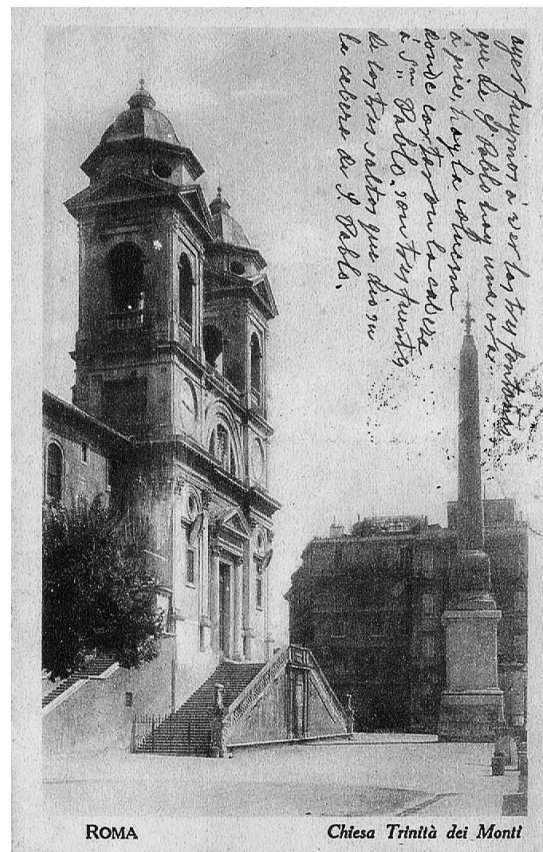

Figura 3. Postal de Roma amb nota a mà

Figura 4. Postal del papa Benet XV

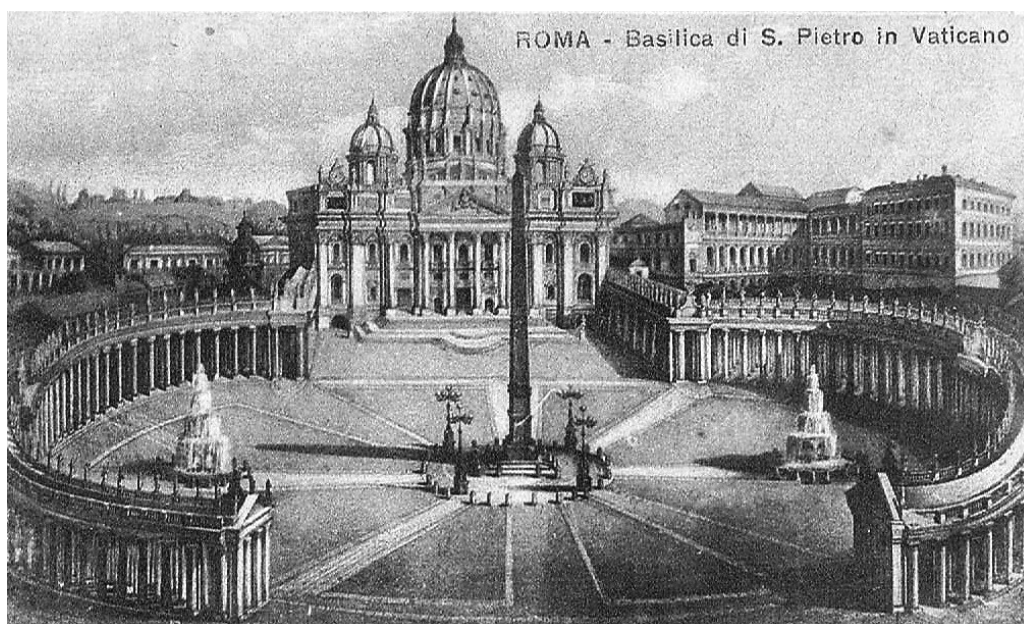

Figura 5. Postal de la basílica de Sant Pere del Vaticà

5. CONCLUSIONS

Com a conclusions hem d'exposar les següents:

En primer lloc, el fet destacable que quatre inquers fessin un viatge com aquest en el 1921. Cal tenir en compte la durada del viatge i el llarg recorregut, ja que durà més d'un mes i anaren de Mallorca cap a Barcelona, i d'allà cap al nord d'Itàlia, i arribaren fins a Nàpols. Encara que ja era normal que hi hagués viatges organitzats en grup, ells hi anaren pel seu compte i risc. Partiren tenint sols el passatge del vaixell, i així com arribaven a la zona cercaven hotel, restaurant o manera de procurar l'aliment i forma de viatjar.

En segon lloc i per acabar, la importància que tenen el diari i les postals per a la literatura de viatges com un testimoni mallorquí en països estrangers, atès que la majoria de llibres que es tracten són de viatgers estrangers que visiten les Illes.

6. BIBLIOGRAFIA

- 1 Alburquerque García, Luis. *Los "libros de viajes" como género literario* (2006). Pàg. 71.
- 2 Regales, Antonio. "Para una crítica de la categoría "literatura de viajes". "Castilla: Estudios de literatura", 5 (1983). Pàg.71.
- 3 Alburquerque García, Luis. *Los "libros de viajes" como género literario* (2006). Pàg. 71.